

olla nauttimatta, vaikka sen aihe onkin äärimmäisen vakava. Toisinaan haikeuteen ja epätoivoonkin ajautuvassa kirjassa kuitenkin onnistutaan pitäytymään muutoksen mahdollisuuden puolella. Foerin kirja toimii oivana kertauksena ja muistutuksena siitä, minkä vuoksi muutosta kohti on kurotettava. Tätä kaikkea korostaa kirjan päättävä osa otsikolla "Enemmän elämää", jonka viimeisen luvun kirjailija on kirjoittanut kirjeeksi omille lapsilleen.

Minulle *Me olemme ilmasto* oli lukukokemuksena merkittävä, vaikei sinällään tarjonnut juurikaan uutta tietoa. Se toimi tärkeänä muistutuksena ilmastonmuutoksen seurauksista, ja Foerin tapa käsitellä teemaa on varsin syvälinen. Kirja on hyvin kiinnostavasti kirjoitettu, ja Ulla Lempisen käänös on onnistunut. Joistakin kriittisistä huomioistani huolimatta pidän kirjan osuutta ilmastonmuutosta ja ruokavalintoja käsittelevään keskusteluun arvokkaana, sillä oletan, että suurin osa ihmisistä kokee eläintuotteiden vähentämisen itselleen helpommin lähestyttävänä tavoitteena verrattuna esimerkiksi vegaaniksi ryhtymiseen. Foerin kirja antaa näkyvyyttä sellaisille muutoksille, jotka eivät ehkä mullista yksilön koko elämäntapaa, mutta tulevat hyvin merkittäviksi, kun yhä useampi yksilö ne toteuttaa. Foerin ansioksi luettakoon myös se, että hän käsittelee syömistä hyvin kokonaisvaltaisella tavalla sen sosiaalis-kulttuurisia ulottuvuuksia unohtamatta.

Terhi Hannola, TM
Uskontotieteen
väitöskirjatutkija
Helsingin yliopisto

JEENA RANCKEN
Yliluonnollinen kokemus:
Tulkinta, merkitys ja
vaikutus. Tampere:
Vastapaino 2017. 371 s.

Jeena Ranckenin sosiaalipsykologian alaan kuuluva väitöskirja *Yliluonnollinen kokemus* on malliesimerkki väitöstyöstä, jota myös kyseisen tieteenalan ulkopuolinen lukija voi kiinnostunena lukea ja ymmärtää. Tätä arviota on syytä lukea samoin, tieteenalan metodiikkaa tuntemattoman lukijan arviona ja peilauksena arvioitsijalle tutumpaan systemaattisen teologian lähestymistapaan. Tutkimuksen metodi sijoittuu kielellisen, narratiivisen sosiaalipsykologian piiriin.

Ranckenin teoksesta tekee luettavan ensinnäkin sen selkeä ja havainnollinen rakenne. Heti johdannon jälkeen hän esittelee tutkimusaineistonsa eli 84 kertomusta omakohtaisesta yliluonnollisesta kokemuksesta. Tapauskertomusten esittely heti alussa herättää lukijan mielenkiinnon tarkasteltavaan aiheeseen. Ranckenin tapa kirjoittaa on sujuva ja selkeä. Hän vie tutkimustaan eteenpäin kirjoittaen yksikön ensimmäisessä persoonassa ja havainnoiden samalla myös omaa tutkimusprosessiaan. Teologisen tutkimuksen kirjoittamistapaan tottuneelle lukijalle tämä on uutta, mutta kirjoitustyyli pitää lukijan mielenkiinnon yllä läpi pitkän teoksen. Ranckenin tutkimus on laajuudeltaan 371 sivua, mutta rakenne kantaa loppuun saakka.

Tutkimuksen lähtökohtana on, että yliluonnollinen kokemus on kielellinen ja tarinallinen kokemus. Sen tulkinta puolestaan on vahvasti sidoksissa yhteisöön ja kokijan sille antamaan merki-

tykseen. Kokemuksen aitoutta ei ole mahdollista eikä mielekästä pyrkiä todistamaan oikeaksi tai vääräksi luonnontieteen keinoin. Kokemuksen vaikutuksia sen sijaan on mahdollista tutkia, ja Ranckenin aineistona ovat kokemukset siten kuin haastateltavat niistä itse kertovat. Sen vuoksi Rancken ottaa lähtökohdakseen William Jamesin periaatteen: sitä, mikä vaikuttaa todellisuuteen, on myös kutsuttava todellisuudeksi (s. 8).

Rancken asettaa tutkimukselleen kaksi tehtävää. Ensiksikin hän tekee historiallisen katsauksen yliluonnollista kokemusta käsittelevään aiempaan tutkimukseen. Toiseksi hän tekee empiirisen, narratiivisen tutkimuksen yliluonnolliseksi tulkitusta kokemuksesta ja sen vaikutuksesta haastateltavan elämään.

Eri kyselytutkimusten perusteella jopa neljä viidestä ihmisestä uskoo johonkin yliluonnolliseen. Ranckenin tarkastelemat kuvaukset liittyvät useimmiten niin sanotun "new agen" tai uuden henkisyyden tulkintaperinteisiin. Kristillisestä perinteestä käsin teosta lukeva tunnistaa joukosta kristillisiä kääntymyskertomuksia. Aineistoon kuuluu myös kansanuskon perinteestä käsin tulkittuja kokemuksia. Rancken liittyy erittäin mielenkiintoisella tavalla tutkimansa yliluonnolliset kokemukset laajempaan murrokseen henkisyyden ja hengellisyyden kentällä. Perinteiset (kristilliset) uskonnolliset tulkinnat ovat saaneet rinnalleen kasvavan määrän uusia ja uusvanhoja henkisiä tulkintaperinteitä. Yksi tyypillinen piirre uushenkisyydelle näyttää olevan välittömän, henkilökohtaisen kokemuksen merkityksen

korostaminen sen sijaan, että normit ammennettaisiin vakiintuneista uskonnoista ja pyhistä kirjoista.

Sama henkilökohtaisen merkityksen näkökulma heijastuu myös siinä, miten yliluonnollinen määritellään. Kokemuksen ”yliluonnollisuuden” ratkaisee kokemuksesta kertova henkilö, jolloin kriteeriksi asettuu subjektiivinen kokemus poikkeuksellisuudesta (s. 61, 66). Vaikka Rancken painottaa läpi tutkimuksensa ihmisen itse kokemukselleen antamaa merkitystä, hän nostaa esiin vahvasti myös ympäröivän kulttuurin vaikutuksen kokemukselle annettuun tulkintaan. Ratkaisevaksi tekijäksi sille, millaisen muutoksen yliluonnollinen kokemus ihmisen elämänkaareissa saa aikaan, nousee ympäröivän yhteisön merkitys. Rancken tuo esiin myös sen, että valtaviiran tulkinnallinen viitekehys on Suomessa edelleen kristillinen. Rancken väittääkin, että kristillinen tulkinta yliluonnollisesta on hyväksyttävämpi kuin uushenkkinen. Esimerkiksi Skepsis ry:n Huuhaa-palkinto myönnetään uushenkisyyden piiristä nouseville ilmiöille, mutta kristinuskoa edustavat tulkinnat eivät sitä ole saaneet. Tämä ei itse asiassa pidä paikkaansa, sillä kustannusosakeyhtiö Uusi tie on palkinnon saanut.

Neljännessä pääluvussa Rancken käsittelee erilaisia tieteellisiä selityksiä yliluonnolliselle kokemukselle. Ranckenin omaan sosiaalipsykologian tutkimusalueeseen uskonnot, henkisyys tai yliluonnollisuus eivät perinteisesti ole kuuluneet, mutta maallikkolukijan silmin tarkasteltuna tämäkin tieteenala tuo arvokkaan lisän tarkasteluun. Yliluonnollista ja uskonnollista kokemusta on

Ranckenin mukaan tarkasteltu aiemmassa tutkimuksessa yksilökeskeisestä näkökulmasta, ja kokemuksesta kertova ihminen on useimmiten kuvattu sosiaalisesta kontekstistaan irrallisena yksilönä. Tällöin sosiaalisen vuorovaikutuksen, ryhmien ja kulttuurisen kontekstin huomioiminen jää vähälle.

Ranckenin tulokulma yliluonnolliseen kokemukseen on sikäli merkittävä, että hän tarkastelee yliluonnollista kokemusta osana laajempaa merkitysjärjestelmää eli symboliuniversumia, mutta tässä tapauksessa tämä merkitysjärjestelmä ei ole uskonto vaan uushenkisyys. Teologian perinteestä tulevalle lukijalle tämä avaa uudenlaisen näköalan siitäkin huolimatta, että osa tapauskertomuksista sijoittuu kristillisen uskon piiriin.

Rancken tarkastelee laajaa aineistoaan erilaisten kulttuuristen mallitarinoiden avulla. Ranckenin luonnostelemat mallitarinat ovat silminnäköjen tarina, etsijän tarina, oppilaan tarina, pelastetun tarina ja kamppailijan tarina. Näistä tarinatyypeistä ensimmäinen, silminnäköjen tarina, viittaa kertomukseen, jonka kokija kuvaa mutta jolla ei ole ollut merkittävää vaikutusta hänen elämässään. Seuraavat kolme kokemustyyppiä ovat saaneet aikaan pienemmän tai suuremman, jopa käänteentekevän, positiivisen muutoksen kokijan elämässä. Viimeinen tarinatyyppi, kamppailijan tarina, viittaa negatiiviseen muutokseen kertojan elämässä.

Merkittävin tekijä kokemuksen merkityksellisyydelle omassa elämässä oli sen käsittely sosiaalisissa yhteyksissä. Kokemuksen yliluonnollinen sisältö, siitä kulunut aika tai siihen liittyneet tunteet eivät näyttäneet määrittävän samassa

määrin kokemuksen tulkintaa, merkitystä ja vaikutusta. Mielenkiintoinen on myös Ranckenin havainto siitä, että mitä vahvemmin tulkinnoissa ilmeni kulttuurisesti tunnettu ideologia, sitä henkilökohtaisemmaksi kokemus tulkintoineen ja vaikutuksineen miellettiin. Samoin ideologian omaksuminen ja elämänmuutos näyttivät aineistossa liittyvän toisiinsa.

Rancken toteaa tulostensa olevan vielä alustavia ja avaus uudenlaiseen aihepiiriin sosiaalipsykologiassa. Aineiston suuri määrä ja sen keräämisen suhteellinen vaivattomuus kertovat Ranckenin mukaan siitä, että yliluonnollinen kokemus on ilmiönä yleinen, ja ihmisillä on tarve sekä puhua että saada lisää tietoa yliluonnolliseksi tulkituista kokemuksista. Ranckenin tutkimuksen yksi tavoite on purkaa yliluonnolliseen aihepiiriin liittyvää kulttuurista tabua ja tarjota mahdollisuuksia uusien tarinoiden kertomiseen. Lukija kiinnittää huomiota myös Ranckenin esiintuomaan subjektiiviseen tulkintaan uushenkisyyden merkityksestä ja siihen liittyvästä alakulttuurista.

Rancken päättää tutkimuksensa näin: ”Sopivan hetken inspiroimana ihmisellä (tai ihmisryhmällä) on mahdollisuus tulkittojensa kautta muovata itsensä sekä elämänsä kokonaan uusiksi ja voittaa vastukset – puhtaasti sisäisen kokemusmaailmansa motivoimana, joskin vahvasti sosiaalisen maailman tukemana.” (s. 339)

Sitaatti kuvaa uushenkisyydelle tyypillistä yksilö- ja kokemuskeskeisyyttä, joka nousee yliluonnollisesta kokemuksesta huolimatta ensisijaisesti yksilön omasta sisimmästä. Ranckenin

tutkimuksen keskeinen löytö on sosiaalisen kontekstin merkitys tämän kokemuksen tulkinassa.

Elina Hellqvist, TT
Johtaja (vs.)
Kirkon lähetystyön keskus

EMILIO DI SOMMA
**Fides and Secularity:
Beyond Charles Taylor's
Open Faith. Eugene:
Pickwick Publications
2018. 223 s.**

Emilio Di Somman kirja *Fides and Secularity: Beyond Charles Taylor's Open Faith* käsittelee Charles Taylorin käsityksiä uskonnosta ja erityisesti sen suhdetta Taylorin käsitykseen sekularisaatiosta. Siinä missä Di Somman mukaan Taylor käsittää nämä vastakkaisina, toisensa ulossulkevin vaihtoehtoina, Di Somma itse pyrkii käsitteellistämään maailmistumisen ja uskonnollisuuden samankaltaisina ilmiöinä ja ylittämään tällaisen yksinkertaistavan kaksijakoisen näkemyksen. Di Sommalle keskeinen kysymys on Taylorinkin tuotannosta löytyvä jako rationaalisen ja sekulaarin sekä irrationaalisen ja uskonnollisen välillä. Di Somma kirjoittaa, että uskonnollisuus näyttäytyy tällaisessa diskurssissa aina irrationaalisenä toimintana, ja rationaalinen sekularismi puolestaan nähdään maailmankatsomuksena, josta uskonto on supistettu pois.

Fides and Secularity pyrkii esittämään Charles Taylorin sekularisaatioajattelun kritiikin kattavasti, ja näin ollen myös

esittelee Taylorin ajattelua laajasti. Yhtenä Di Somman keskeisenä teemana on kritisoida Taylorin käsitystä modernista ajasta, jota leimaa uskonnon asteittainen väheneminen julkisesta tilasta ja keskusteluista. Di Somman kritiikin kohteena ovat tällaisen progressiivisen historiäkäsityksen väitteet siitä, että moderniteetti olisi luonteeltaan menneiden aikojen uskonnollisuuden negaatio. Tässä Di Somma näkee yhtäläisyyksiä Taylorin ja Hans Blumenbergin historiäkäsitysten välillä.

Toinen keskeinen teema kirjassa on Di Somman väite siitä, että uskon käsitteen kautta on löydettävissä jonkinlainen antropologinen vakio, joka ylittää uskon ja sekulaarin ajattelun välisen eron. Tämä vakio rakentuu eksistentiaalisesta tilasta, jonka yksilöt ja yhteiskunta muodostavat yhteiseen maailmankatsomukseensa. Di Somman mukaan tällainen maailmankatsomuksellinen kokonaisuus tulisi aina tulkita historiallisessa kontekstissaan ja pyrkiä näkemään se aprioristen kategorioiden ulkopuolelta. Näin ollen Di Somma analysoi kirjansa viimeisessä luvussa Yhdysvaltain antikommunistisen propagandan ulottuvuuksia uskonnon ja sekulaarin käsitteiden ulkopuolella. Di Somma osoittaa, miten ne muodostavat uskonnon ja sekularismin tapaisten aprioristen kategorioiden kaltaisen, mutta kuitenkin niistä eroavan, maailmankatsomuksen. Tämä toisenlaisen "sekulaarin" maailmankatsomuksen kehys ei ole ainoastaan epistemologinen, vaan sisältää myös ontologisen narratiivin, joka toimii sen oikeutuksena ja selittää sitä.

Toinen tapa, jolla Di Somma kritisoi sekulaari/uskonnollinen

-jakoa Taylorin tuotannossa, keskittyy Taylorin tapaan käsittää esimoderni "heikko minuus" ja moderni "puskuroitu minuus". Taylorin mukaan esimoderni, "heikko", subjekti koki lumotun ulkoisen maailman olevan täynnä erilaisia olentoja, kuten demoneja tai henkiä, jotka välittivät merkityksellistä tietoa hänen ulkopuoleltaan. Lumouksen katoamista seurannut puskuroidu minuus näkee ihmisyyksilön mielen ainoana paikkana, missä merkitys voi muodostua. Taylorin mukaan moderniteetin jälkeinen subjekti ei siis enää kykene "naiiviin" käsitykseen maailmasta, vaan myös uskonnollisessa ajattelussaan käsittää kaiken merkityksellisen keskiön ihmismielessä. Näin ollen lumouksen alaisessa maailmassa usko on ollut välttämätön osa ihmisen olemassaoloa, mutta lumouksen murruttua se on muuttunut tarpeettomaksi. Di Somma kuitenkin esittää, että koska myös moderni subjekti saa ulkopuoleltaan maailmankatsomuksen, jonka kautta ymmärtää ympäristössään tapahtuvien ilmiöiden merkityksen, on Taylorin yksinkertainen jaottelu ongelmallinen. Kritiikissään Di Somma nojaa muun muassa italialaiseen antropologiin Ernesto De Martinoon, joka on tutkinut käsityksiä maagisen voiman kulttuurisidonnaisesta luonteesta. De Martinon mukaan ajatus yksilön autonomisesta luonteesta ei perustu historiallisiin tosiasioihin, eikä kulttuurisidonnaista modernia subjektiviteettia voida pitää luonnollisena tai neutraalina tilana, vaan se voi yhtä hyvin kadota historiallisten prosessien kautta. Näin Di Somma voi kritisoida puskuroidun minuuden käsitettä, jota Taylor pitää pysyvänä ja nykyisen epistemologisen tason tuottama-